

HOTĂRÎREA

**Adunării naționale de la Alba Iulia
din 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918**

I. Introducere

În octombrie 1918, dezagregarea Imperiului habsburgic devenise o certitudine. Lupta revoluționară, de eliberare a popoarelor, nu mai putea fi stăvilită, după ce secole de-a rindul aceste popoare nu găsiseră nici o dreptate în marginile Imperiului. Principiul auto-determinării însemna și eliberarea națiunilor din Europa centrală de sub stăpînirea străină. Printre aceste națiuni se aflau și românii din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș care prin fruntașii lor, din conducerea Partidului național sau socialiști, cereau și ei dreptul la auto-determinare. Astfel, prin declarația de la Oradea din 12 octombrie se cerea pentru națiunea română din teritoriile Coroanei Sf. Ștefan „dreptul ca liberă de orice înrîmire străină să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere“. Această declarație a fost citită în parlamentul de la Budapesta, la 18 octombrie, de deputatul Al. Vaida. Era prima de acest fel în cuprinsul Austro-Ungariei și avea loc chiar în ziua în care Wilson recunoștea acest drept fundamental popoarelor oprimate din Dubla Monarhie. Declarația va rămîne programul politic al mișcării naționale românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș pînă la Adunarea națională de la Alba Iulia. Întocmită de conducerea Partidului național la conținutul declarației au aderat și socialiștii români.

La 31 octombrie 1918, s-a constituit Consiliul național central român, compus din 6 reprezentanți ai Partidului național și 6 socialiști. Instalat la Arad el devenea unicul for care reprezenta voința populației majoritare românești din Transilvania și Banat. Sub conducerea acestui organ central, consiliile naționale românești au preluat administrația în comitatele provinciei. În manifestul din 12 noiembrie 1918, se arăta clar că „organizarea vieții politice a națiunii române are să se facă sub conducerea și autoritatea Consiliului național român central din Arad“. Deținător de fapt al puterii, Consiliul de la Arad cerea la 10 noiembrie guvernului Karoly să-i predea „puterea deplină de guvernare“ în comitatele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Dar cum tratativele cu guvernul de la Budapesta au eșuat, pentru că acesta nu accepta decît o autonomie în cadrul statului maghiar, Consiliul național central român începu pregătirile pentru Adunarea națională ce avea să decidă statutul legal al provinciei. La 15 noiembrie era transmis regulamentul pentru alegerea deputaților, iar la 20 noiembrie convocarea Adunării. Între timp, la 18 noiembrie, s-a lansat și un manifest „cătreg popoarele lumii“ în care se arăta opiniei publice mondiale că „națiunea română din Transilvania și Ungaria rupe sclavia seculară“ și „nu va permite nici o imixtiune în afacerile interne ale teritoriului său“. În încheierea aceluiași document se declară șolemni: „Națiunea română din Ungaria și Transilvania speră și aș-

teaptă, că în năzuința ei pentru libertate o va ajuta întreg poporul românesc, cu care una vom fi de aici înainte în veci“.

Convocată în vreme de iarnă, când drumurile deveniseră anevoioase, adunarea din cetatea lui Mihai Viteazul a atras un mare număr de participanți: circa 100 000. Au venit din toate ținuturile chemați de conștiința importanței istorice a evenimentului. Astfel că această mulțime a întărit, prin adeviziunea ei, actul unirii.

II. Textul *

I. Adunarea națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia, în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acelor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România. Adunarea națională proclamă îndeeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Murăș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea națională rezervă teritoriilor susindicate autonomie provizorie pînă la întrunirea Constituintei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea națională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sînul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în Corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egala îndreptățire și deplina libertate autonomă confesională pentru toate profesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvîrșită a unui regim curat democratic pe toate terenurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vîrstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori Parlament.

4. Desăvîrșită libertate de presă, asociere și întrunire; libera propagandă a tuturor gîndurilor omenești.

5. Reformă agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființînd fideicomisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se vor face posibil țăranului să-și creieze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atît cît să o poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte potențarea producției.

6. Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantajii, care sînt legiferate în cele mai avansate state industriale din apus.

IV. Adunarea națională dă expresiune dorinței sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile, mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimineze războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

* Dăm cuprinsul Hotărîrii cum a fost publicat în ziarul „Românul“ din Arad, nr. 20 din 20 nov.—3 dec. 1918.

V. Românii adunați în această adunare națională salută pe frații lor din Bucovina scăpați din jugul monarhiei Austro-Ungare și uniți cu țara mamă România.

VI. Adunarea națională salută cu iubire și entuziasm liberarea națiunilor subjugate pînă aici în monarhia Austro-Ungară, anume națiunile: ceho-slovacă, austro-germană, jugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi Români, cari în acest războiu și-au vărsat sîngele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea națională dă expresiune mulțumitei și admirațiunii sale tuturor puterilor aliate, cari prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru războiu au scăpat civilizațiunea din ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunarea națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricînd și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii.

III. Comentariu istoric

1. „Adunarea națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat, și Țara Ungurească“ după cum ea însăși arată, este o adunare reprezentativă. Vorbește în numele națiunii ce forma majoritatea populației în provinciile menționate. Avea deci competența și capacitatea, din punct de vedere juridic, de a decide asupra statutului legal al teritoriului pe care îl ocupa națiunea, în numele căreia se pronunță.

Alegerea delegaților s-a efectuat pe baza unui regulament, întocmit de Consiliul național român central, care asigura reprezentarea tuturor circumscripțiilor electorale (aceleași ca la ultimele alegeri din 1910), precum și a tuturor instituțiilor și societăților românești (cele două confesiuni naționale, reuniunile de femei, de tineret, instituțiile de învățămînt, societățile culturale, reuniunile de meseriași, delegați socialiști ca reprezentanți ai muncitorimii organizate, delegați ai studenților din partea gărzilor naționale, cîte un ofițer și un soldat pentru fiecare comitat). Astfel cei 1228 delegați alcătuiesc o adunare reprezentativă a întregii populații românești. Caracterul popular al adunării era subliniat și de prezența celor circa 100 000 oameni veniți din toate colțurile Ardealului, Crișana, Maramureșului și Banatului. Era „poporul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfîntă“. Iată de ce Adunarea de la Alba Iulia are toate caracteristicile unui plebiscit spontan. Unirea din 1918 este, după cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la 1 iunie 1982, rezultatul „afirmării voinței libere la Alba Iulia, a mașelor populare din Ardeal, care în mod unanim au hotărît unirea cu țara, unirea cu România“.

2. Adunarea națională de la Alba Iulia este, din punct de vedere al dreptului public, o adunare legislativă constituantă, ce avea să hotărască situația de drept a celor 23 comitate locuite în majoritate de români. Depozitară a suveranității naționale decide ca for suprem al Transilvaniei și Banatului acum „țară românească“. Prin Hotărîrea de la Alba Iulia s-a creat un stat liber și suveran, ale

cărui organe vor exercita puterea politică pînă ce, prin Legea de unire din 11 decembrie 1918 (st.n.), suveranitatea sa se confundă în suveranitatea întregului stat român.

3. Hotărîrea are la bază un proiect întocmit de Vasile Goldiș după consultări cu fruntații socialiști români. Proiectul a fost definitivat după ample dezbateri ce au ocupat toată ziua de 30 noiembrie 1918. În acest document se dă glas, în primul rînd, dorinței de unire, unanim exprimată de masa electorilor. În această privință toți delegații aveau un mandat ferm de la alegătorii lor. De aceea, Adunarea națională, reprezentînd puterea politică și exprimînd voința populației majoritare „*decretează*” unirea. Trebuie să subliniem că această decizie a fost luată fără nici o influență externă. A fost rodul exclusiv al cugetării și al acțiunii populației românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, în baza principiului auto-determinării popoarelor. În zilele de pregătire a adunării, Oszkar Jaszi, întrebînd ce va face guvernul maghiar dacă se proclamă unirea Transilvaniei cu România, răspundea: „Natural, noi nu o putem împiedica”. Pe de altă parte, guvernul român, încă refugiat la Iași, nu putea ajuta decît cu îndemnuri și recomandări. La 20 nov./3 dec. nota Al. Marghiloman că la București, unde guvernul revenise numai de două zile, „nu se știe nimic din ceea ce se petrece la Alba-Iulia”. Cînd s-a decretat unirea, armata română se afla încă de parte de locul Adunării: va intra în Alba Iulia numai la 19 dec. 1918 (st. n.).

4. În art. II se vorbește despre autonomia provizorie pînă la întrunirea Constituantei noului stat român rezultat din Unire. Textul reprezintă un compromis între acei care cereau unirea fără condiții și sprijinitorii unei autonomii a Transilvaniei în cadrul statului român. Cei care pledau pentru autonomie erau și ei partizani ai unirii, dar aveau în vedere o perioadă în care să aibă loc fuziunea dintre cele două părți — Regatul român și Transilvania — „pînă la nivelarea desăvîrșită a diferențelor produse prin evoluția istorică”. Unirea fără condiții era însă cerută de majoritatea delegaților și masele au impus-o. Astfel că autonomia provizorie, cum este definită prin Hotărîre, se referă la o perioadă de tranziție, pînă ce Constituanta, aleasă prin vot universal, avea să definitiveze cadrul de organizare al noului stat român.

5. Articolul III proclamă „principiile fundamentale la alcătuirea noului Stat român”. Și la acest articol s-a păstrat, în general, redactarea lui Vasile Goldiș. Dar, la cererea socialiștilor, în cadrul discuțiilor care au avut loc la 30 noiembrie s-a introdus la pct. 3 „înfăptuirea desăvîrșită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieții sociale” și s-a accentuat pct. 5 vorbind despre „reforma agrară radicală”. Spre deosebire de articolele precedente, care au caracter imperativ, în art. III se formulează deziderate privind organizarea noului stat. Aci Adunarea nu „decretează”, ca în cazul unirii, unde delegații aveau un mandat ferm din partea alegătorilor, ci proclamă principii spre a fi avute în vedere de Constituanta, unde intrau reprezentanții întregului stat născut din Unire.

Analizînd principiile proclamate în articolul III se desprinde cu claritate o largă concepție democratică. Oprimată secole de-a rîndul, naștina română, eliberîndu-se, nu se transformă din asuprită în asupritoare. Nu confundă clasele stăpînitoare ale trecutului, cu popoarele conlocuitoare, cărora le recunoaște „deplină libertate națională”. Li se recunoaște acestora dreptul de a-și folosi „limba sa proprie” și toate drepturile politice. Confesiunile recunoscute din stat, ale națiunii majoritare ca și ale minorităților etnice, urmau să aibă „deplină libertate

autonomă confesională". Cetățenii, fără discriminare socială sau națională, bărbați și femei, de la 21 ani, trebuiau să dobândească dreptul de a alege și a fi aleși în organele comunale, județene și în parlamentul țării. Pentru țărănime, clasa cea mai numeroasă, Hotărîrea nu se mărginește să ceară reforma agrară, ci stabilește condițiile unei reforme radicale în vederea creării unei proprietăți țărănești, viabile spre „promovarea nivelării sociale” și „potențarea producției”. Pentru muncitori, Hotărîrea cere „drepturi și avantajii ca și muncitorilor din cele mai avansate State industriale din apus”.

Discuțiile purtate în ajunul Adunării ca și redactarea finală a Hotărîrii arată că nu este vorba de condiții de unire, ci principii, pe care Adunarea le cere să stea la baza statului rezultat din Unire. De altfel, după cum declara socialistul I. Jumanca, imediat după Unire: „În felul acesta ne-am înțeles cu Marele Consiliu Național, în spiritul acesta am stăruit pentru redactarea rezoluției înaintate și atunci cînd am stabilit punct de punct n-am făcut-o din alte considerații decît numai și numai prin aceste postulate, după convingerea noastră, se poate asigura adevărata fericire a României...”

6. Articolele IV-VIII sînt de reținut sub aspectul concepției privind noua așezare a lumii după sîngerosul război ce tocmai se terminase, precum și din punct de vedere al solidarității cu lupta de eliberare a națiunilor asuprite. Adunarea își exprimă astfel „dorința” pentru realizarea unei comunități de națiuni libere, care, mari sau mici, să aibă asigurate dreptatea și libertatea. Se cere, de asemenea, eliminarea războiului din viața popoarelor. Apoi „salută cu iubire” și entuziasm „națiunile eliberate din cuprinsul fostului Imperiu austro-ungar, dar în primul rînd, pe frații din Bucovina... uniți cu țara mamă România”. Într-o emoționantă redactare, în art. VII, cei de față la Alba Iulia, se înclină „cu smerenie” înaintea memoriei „acelor bravi români” care, pe cîmpurile de bătăie, au făcut sacrificiul suprem spre izbînda unității naționale. În sfîrșit, se aduc „mulțumită și admirație” puterilor aliate, ce prin victoria lor „au scăpat civilizațiunea din ghiarele barbariei”.

7. Pentru conducerea acestei noi entități politice, care era statul liber și suveran al românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, Adunarea decide prin art. VIII al Hotărîrii instituirea Marelui Sfat Național. În concepția contemporanilor, și în primul rînd al inițiatorilor săi, acesta trebuia să fie un parlament provizoriu. Era compus din 212 membri, reprezentanți ai Partidului național, ai Partidului social-democrat, ai clerului, ai organizațiilor sociale, culturale și economice românești din Ardeal și Banat. În prima ședință la 2 dec. 1918, Marele Sfat a ales „din sînul său” organul său executiv, Consiliul dirigent. Deci acest organ își are izvorul competenței sale în art. VIII al Hotărîrii. După cum reiese din procesul-verbal al Marelui Sfat Național, Consiliul dirigent „va duce la îndeplinire hotărîrile Adunării Naționale, va prelua și va diriguia viața de Stat, va îngriji serviciile publice și cu acest scop va fi în drept a ordona și a lua toate măsurile pe care le va găsi necesare”. Era deci investit cu toate atribuțiile unui guvern avînd și competența legislativă. Rămînea însă un organ provizoriu legat de perioada de tranziție pînă la definitivarea Unirii. Recunoscut de miniștrii de externe ai Antantei, are singur capacitatea de a trata în numele teritoriilor ce le administra, pînă la 11 dec. 1918. La îndeplinirea mandatului său, Consiliul dirigent a guvernat 496 zile, în care timp a extins stăpînirea românească pe tot teritoriul ce se unea cu România, a preluat conducerea oficiilor publice, a înfăptuit

în același teritoriu reforma electorală și reforma agrară, a reorganizat justiția și învățământul, a organizat mobilizarea armatei. În manifestul din 7 aprilie 1920, odată cu încetarea activității Consiliului dirigent, acesta arată: „Am făcut aceste schimbări fără a jigni vre-o altă națiune conlocuitoare. Toate drepturile asigurate cu largă mină de Adunarea Națională din Alba-Iulia au fost respectate. Împărțirea cercurilor electorale s-a făcut cu considerare la minoritățile etnice, ca ele să poată fi reprezentate în mod echitabil în parlament. Nimeni nu a fost împiedicat în folosirea limbii sale în oficii și în viața privată și toate confesiunile s-au bucurat de cea mai deplină libertate“.

IV. Indicații metodice

Prezentarea și analiza Hotărârii Adunării de la Alba Iulia se vor efectua la lecția „Formarea statului național unitar român“, când se va vorbi despre însemnătatea istorică a Unirii. Momentul poate fi ilustrat și cu un text din bogata literatură memorialistică a evenimentului. O lucrare, cuprinzând amintiri despre Adunarea de la Alba Iulia, participarea maselor, starea de spirit a participanților etc. este „Din lunga timpului bătaie...“ publicată în 1978 de Constantin Dumitrescu. Desigur că rămîne la latitudinea profesorului să găsească textul cel mai potrivit pentru a face pe elevii săi să înțeleagă dimensiunile evenimentului.

PAUL OPRESCU

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

- Nicolae Ceaușescu, *Istoria poporului român. Culegere de texte*, București, Editura Militară, 1983, 568 p.
- Acad. Ștefan Pascu: *Făurirea statului național unitar român*. Vol. II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983, 403 p.
- Const. Dumitrescu, *Din lunga timpului bătaie. Anul 1918 în amintirile unor martori oculari*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978, 280 p. + 4 pl.